

Program PUM – Projektno učenje za mlade

Project »Learning for young adults«

Irena Vujanovič

Povzetek

Irena Vujanovič, dipl. soc.,
ŠENTMAR, Vergerijev
trg 3, 6000
Koper.

V Sloveniji je program Projektno učenje za mlade – PUM – ena redkih alternativ za reševanje problemov mladih, ki so izpadli iz rednega šolskega izobraževanja. V prispevku je opisana izkušnja dela mentorja; v omenjenem članku tudi vključevanje metod umetnostne terapije v delo z mladimi udeleženci programa PUM. Seznanimo se s položajem, dilemami in težavami mentorjev.

Ključne besede: program Projektno učenje za mlade, mentorji, umetnostna terapija

Abstract

In Slovenia, one of the few alternatives for solving problems of young people who fall out of the regular school system, is the project »Learning for Young Adults«. The experience of working as a mentor is described in the article, as well as the various methods of Art Therapies in working with young participants. We are acquainted with the situation, difficulties and dilemmas of mentors.

Key words: project "Learning for Young Adults«, mentors, Art Therapy

Potreba po prilagojenih izobraževalnih programih

V Evropi se je v zadnjih petindvajsetih letih občutno povečal odstotek mladih, ki so šolanje opustili. Mion opozarja, da je prekinitev šolanja ena izmed novih oblik revščine (Mion v Erjavec in drugi, 1999: 42–43). Zgodnji osip pomeni, da mladostnik zgodaj izpade iz najpomembnejšega sistematičnega vzgojnega, socializacijskega in izobraževalnega sistema. Šolski neuspeh je podlaga za kasnejše težave v družbi, kot so težja zaposljivost, marginalizacija, negotovost in odvisnost od struktur socialne pomoči.

Med slovenskimi mladostniki bi dobra petina potrebovala pomoč za premagovanje svojih mladostniških kriz. Ob doživljanju emocionalnih in vedenjskih težav bi le z veliko podpore lahko ostali še naprej vključeni v redno šolanje.

Mladim, ki izstopijo iz šolskega sistema, preostanejo izobraževalni programi za odrasle. Njihov položaj ni lahek; izpadli so iz sistema, ki jim podeljuje status dijaka, niso pa niti v družbenem polju, ki jim zagotavlja status delavca. Opredeljeni so kot marginalizirana mladina in za njih je treba pripraviti izobraževalne programe posebej pazljivo.

Program Projektno učenje za mlade

Program Projektno učenje za mlade (v nadaljevanju PUM) predstavlja v Sloveniji še vedno eno redkih možnosti za reševanje problemov in stisk mladih, ki so izpadli iz klasičnega sistema izobraževanja.

Pogosto to skupino mladih, za katere so značilne nizka samopodoba, majhna motiviranost in pomanjkljive delovne navade, označujemo z besedo "osipniki", kar se mi zdi stigmatizirajoče. Mnogi med njimi so zelo ustvarjalni, občutljivi in nadarjeni posamezniki, ki so iz različnih razlogov postali neuspešni; če bi živeli v spodbudnem okolju, bi bili med svojimi vrstniki najbrž med uspešnejšimi.

Program PUM je Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport leta 1999 sprejelo kot javnoveljavni program.

PUM je oblika neformalnega izobraževanja, v katerega se lahko vključijo mladi med 15. in 25. letom starosti, ki nimajo statusa dijaka ali študenta, se izredno šolajo, so brez poklica in niso zaposleni.

Program podpirata Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport ter Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. Trimesečno usposabljanje za mentorje PUM izvaja Andragoški center Slovenije.

S tem ko mladi izpadejo iz rednega šolskega sistema, se pojavijo težave, ki so povezane tako z njihovim socialnim položajem: mladim "ugasnejo" pravice, ki so jih imeli kot dijaki (npr. regresirana prehrana, prevoz, možnost štipendiranja in dela preko študentskega servisa ipd.). Status, ki ga dobijo, četudi se prijavijo na Zavodu za zaposlovanje, pa jim razen osnovnega zdravstvenega zavarovanja ne daje pravic, ki bi jim omogočile preživetje ali samostojno življenje. Edina svetla točka je pravica do izobraževanja in pripadajoče ugodnosti s tega naslova (program PUM je vključen v izobraževalni program 10.000).

Program PUM poteka vsak dan v dopoldanskem času. Mladi se vanj vključijo prostovoljno in s pomočjo mentorjev sledijo svojim individualnim učnim ciljem, sooblikujejo posamezne projekte, si pridobijo nova znanja in veščine, obenem spoznajo nove prijatelje ter aktivno preživijo svoj prosti čas.

Pri delu se mentorji PUM-a dnevno srečujejo z različnimi pojavi, ki so značilni za mlado populacijo. Trudijo se premagovati težave in skupno reševati probleme. Povezujejo se s strokovnimi službami v okolju, predvsem z območnimi enotami Zavoda za zaposlovanje, s Centri za socialno delo ter svetovalnimi službami na srednjih šolah. Sodelujejo z delodajalci, mladinskimi centri, servisi in kulturnimi ustanovami. Vzdržujejo redne stike s starši, ki spremljajo napredovanje svojih mladostnikov (kot pri večini mladostnikov, se tudi starši "pumovcev"¹ pogosto delijo na tiste, ki so do svojih otrok ali preveč zaščitniški ali pa jih zanemarjajo).

Mentor koprškega PUM-a Rade Milošević ugotavlja, da omogoča program široko polje dejavnosti z maksimalnim angažiranjem udeležencev v vzgojnem procesu. Potrebe udeležencev programa PUM zahtevajo s strani mentorjev veliko izkušenj, znanja in spretnosti z vsemi elementi vzgojno-terapevtskega dela. Poleg dobro usposobljenih mentorjev, ki morajo biti precej fleksibilni in osebno dovolj močni, z veliko zalogo energije in dobre volje, so potrebni tudi ustrezni prostorski in materialni pogoji.

Narava dela narekuje veliko aktivnosti v smeri psihosocialnega učenja: od osnov komuniciranja, izražanja svojih želja in potreb, upoštevanja drugega, prilagajanja in strpnosti do drugih do reševanja konfliktnih situacij, sodelovanja in timskega dela. Osvajanje novih oz. drugačnih vzorcev obnašanja in delovanja zahteva svoj čas in ustrezno klimo. Različni kulturni in vedenjski vzorci ter starostne razlike močno vplivajo na skupinsko dinamiko. Občasno lahko ovirajo ali celo onemogočajo kvalitetno izvajanje programa (Milošević, 2001).

Psihosocialna podoba mladih v PUM-u

Livija Knaflič (2001) je v analizi, ki jo je naredila v okviru Andragoškega centra Slovenije, sledila v časovnem obdobju enega leta tristo trinajstim mladim, ki so obiskovali program PUM. Ugotovila je, da je njihovo povprečno šolanje trajalo 9,5 let. Večina se je vključila v program PUM po dveh letih od prekinitve šolanja. O možnosti za vključitev v program PUM se je več kot polovica mladih pogovarjala z materjo.

¹ Udeleženci programa PUM so začeli sami uporabljati izraz "pumovec".

Splošno počutje mladih je, sodeč po odgovorih pumovcev, depresivno in neprijetno. Med anketiranimi jih je kar 67 % izjavilo, da se počutijo osamljene.

Veliko je dokazov, da se nagnjenost k depresiji med mladostniki povečuje.² Vsaka generacija je izpostavljena bolj množičnim pojavom samopomilovanja, ravnodušnosti in brezupa. Depresije se pojavljajo v vedno bolj zgodnjih letih otroka/mladostnika in so po rezultatih mednarodnih študij v porastu po celem svetu (Goleman, 1997: 284).

Večina mladih (94 %) je s programom PUM zadovoljna. Njihova individualna mnenja (»nisem več osamljen; pomaga, ko ne veš, kaj bi; vsi nekam hitijo, ti pa nikamor; novi prijatelji; bolj človeški učitelji; narediti kaj za šolo«) nakazujejo na opazne razlike med PUM-om in šolo. V programu PUM vlada bolj sproščeno vzdušje kot v šoli, boljši so odnosi z mentorji kot tudi medsebojni odnosi v celoti (Knaflič, 2001).

Moje izkušnje v vlogi mentorice PUM-a

V programu PUM, ki smo ga v Kopru v okviru Izobraževalnega centra Memory začeli izvajati leta 2000, sem štiri leta sodelovala kot mentorica. Ko sem v prvem šolskem letu v timu somentorjev na Obali "oralna ledino", so me moji mladi varovanci nemalokrat zaradi svojega vedenja spravljali v obup. Po nekaj mesecih pa sem ugotovila, da sem se na pumovce navezala in da mi ni vseeno, kaj se z njimi dogaja.

Glede na moje osebne interese sem v programu PUM s sodelavci pripravljala delavnice, usmerjene k vrednotam interkulture vzgoje in vzgoje za nenasilje. Predvsem z vajami s sloganom "vsi drugačni-vsi enakopravni" smo spodbujali mlade k razmišljanje in vživljanju v t. i. drugačnost.

Delo v programu PUM zahteva od mentorja veliko prožnosti, saj je treba biti nenehno pripravljen na spremembe. Čeprav se cilji programa PUM ne spreminjajo, sta usmeritev in kvaliteta dela zaradi različne dinamike posameznih skupin vsako leto drugačni.

² Naj na tem mestu omenim še svoje izkušnje v PUM-u, kjer sem vsako leto opažala, da se število mladih z blažjimi ali težjimi oblikami depresije veča.

V programu sodelujejo mladi med 15. in 25. letom, kjer je zaželeno, da si medsebojno pomagajo. Razlika v letih pa je pogosto tudi ovira, saj mlajši želijo drugačne vsebine programa in imajo precej nižjo stopnjo koncentracije. Pogosto motijo starejše, ki bi si večkrat želeli resnih pogovorov na določene teme. Dostikrat so bila ta neskladja še najbolj mučna meni osebno, ker sem imela občutek, da ne morem zadovoljiti ne enih ne drugih.

V programu PUM je zbrana posebna populacija in kot tako jo je treba sprejeti. Mnogi med njimi večkrat zamujajo, ne držijo se pravil, ki jih skupaj določimo, ne gredo na izpite, kot se predhodno dogovorijo, in so velikokrat nerealni, ko se dogovarjamo o izvedbah projekta. Pogosto jih lahko označimo kot nezrele, labilne, nedisciplinirane. Vsekakor potrebujejo podporno skupino za pomoč pri privzganjanju odgovornosti in večjega reda v njihovem življenju. Kot mentorica sem ugotovila, da je sicer dobro imeti velika pričakovanja v skupini; mladi pogosto zmorejo več, kot mislimo. Vendar pa je treba ohraniti prožnost in kriterije zniževati oziroma stati mladim, ko to potrebujejo, ob strani. Sproščeno in zaupno vzdušje v skupini kakor tudi sposobnost prisluhni težavam mladim je tisto, kar največkrat pripomore k njihovi uspešnosti in dobremu počutju.

Psihosocialni profil udeležencev in usmeritev dela v posameznih skupinah

PUM Koper – prva skupina

Prva skupina je bila zelo heterogena, s širokim spektrom vedenjskih in socialnih težav (revščina, slaba družinska klima, kriminal, droge). K temu lahko dodam še precejšnjo nemotiviranost in nezrelost mladih, njihove medsebojne konflikte, nenehno menjavanje udeležencev skupine kakor tudi uvajalno leto novega programa v tem okolju. Šolsko leto je bilo vse prej kot lahko.

Vendar se je v tej skupini našlo zdravo jedro mladih, ustvarjalnih na likovnem in glasbenem področju, ki so se osredotočili predvsem na ekološko temo. Izdelovali so umetniške izdelke iz odpadnih materialov. Manjši del pumovske populacije je bil zelo ustvarjalen in je izpeljal več projektov.

Sicer pa so bili odnosi med mladimi napeti, skozi vse leto konfliktni. V celotni skupini ni bilo veliko stikov, med seboj so se družili posamezniki po skupinicah.

PUM Koper – druga skupina

Skupina se je precej razlikovala od prejšnje. Manj je bilo konfliktov kot v prejšnji skupini, bolj so bili sproščeni v medsebojnih odnosih, a obenem bistveno manj ustvarjalni in motivirani za delo. Sicer pa so v skupini prevladale socialne težave in nizka učna motiviranost.

PUM Koper – tretja skupina

Skupina mladih je bila starejša in precej bolj zrela, motivirana za dokončanje šolanja in brez hujše vedenjske problematike. Med njimi je bilo več deklet kot v predhodnih skupinah. Ker je bila skupina bolj motivirana in zrela, smo se lahko intenzivneje posvetili projektu.

Mentorji smo mladim pomagali pri izpolnjevanju individualnih učnih obveznostih, občasno smo jim nudili psihosocialno pomoč. Več udeležencev je imelo težave z depresijo; nekateri so se zdravili oziroma so zdravljenje že zaključili. V skupini ni bilo izrazitih socialnih težav. Ta skupina je bila tako v učnem kot v ustvarjalnem smislu do sedaj še najbolj uspešna.

PUM Koper – četrta skupina

Mladi pumovci so potrdili mojo izkušnjo, da je vsaka skupina drugačna. Tokrat jo je sestavljala predvsem mešanica narodnostno heterogene populacije iz bivših jugoslovanskih republik. Potrebovali so nov pristop in nov način dela.

V PUM-u so se dobro počutili, ker jih je skupina sprejela, ne oziraje se na njihovo nacionalno pripadnost. Še več, resnično so se počutili kot "Jugoslavija v malem". Niso sicer kazali velike potrebe po kreativnosti, a so se dobro počutili med seboj in bili pripravljeni narediti veliko za dosego svojih učnih individualnih ciljev.

Vključevanje umetnostne terapije v program PUM

Umetnostna terapija,³ ki je namenjena posameznikom z najrazličnejšimi težavami (telesne, psihične, čustvene in vedenjske težave, težave pri učenju in v komunikaciji), je zaradi nedirektivnega načina izvajanja primerna tudi za udeležence PUM-a. Tako v umetnostni terapiji kot tudi v programu PUM glavni cilj ni končni izdelek v smislu dovršene umetniške stvaritve. Poudarek je na procesu dela, ki je usmerjen v osebno rast posameznika in celotne skupine.

S prvinami plesne, glasbene, dramske in likovne terapije mlade spodbudimo k ustvarjalnosti, oblikovanju boljše samopodobe, spoznavanju samih sebe in drugih ter k ustvarjanju dobre medsebojne komunikacije.

S prvo skupino mladih sem v PUM-u občasno izvajala elemente likovne in glasbene terapije (ustvarjalno risanje osebnih simbolov; predstavitev sebe skozi sliko; izdelovanje preprostih instrumentov iz bambusa ter igranje na njih v skupini ipd.). Kadar je nastopil primeren trenutek, smo se zblížali s pomočjo interakcijskih iger (vozel, potovanje impulza itd.). V manjših skupinah sem lahko občasno predlagala tudi vaje iz plesne terapije (gibanje s palicami, baloni itd.). Vaje so bile dobro sprejete, le primeren trenutek je bilo treba ujeti. V skupini pa se nismo veliko dotikali.

Druga skupina, čeprav manj ustvarjalna kot prejšnja, je bila toliko bolj sproščena na drugih področjih. Velikokrat smo se z njimi igrali igre vlog in preko te tehnike dramske terapije so se udeleženci zelo sprostiti (teme so bile otroci in družina, scene iz pumovskega vsakdanjega življenja, droga, strpnost oziroma nestrpnost do

³ Umetnostna terapija je vrsta terapije, kjer zdravljenje poteka skozi proces doživljanja, izražanja in ustvarjanja z umetnostnimi izraznimi sredstvi. Uporaba umetnostne terapije postaja vse širša in se seli iz zdravstvenih ustanov v šole, domove za starejše, zapore itd. Umetnostno terapijo uporabljajo za najrazličnejše namene. Terapevtski pristopi in tudi terapevtska izhodišča so različna. Na eni strani umetnostno terapijo uporabljajo v psihiatričnih bolnišnicah, kjer je način dela zelo strukturiran, analitičen in diagnostičen. Po drugi strani pa je lahko namen umetnostne terapije dvig kakovosti življenja posameznikov. V tem primeru so terapevtski pristopi veliko ohlapnejši in manj strukturirani (Vogel, 2003: 202).

drugačnih). Med seboj smo se pogosto masirali in občasno plesali za sprostitev.

V tretji, najbolj zreli in aktivni skupini, smo se javno predstavili z enourno gledališko predstavo (v priprave so bile vključene razgibalne in telesno-glasovno sproščevalne vaje). Mladi so občasno in v manjših skupinah z veseljem sodelovali v različnih oblikah sprostitev (vaje zaupanja, masaže, vodene vizualizacije, igranje na ritmične instrumente itd.).

V četrto skupino sem občasno vključevala interakcijske igre in vaje iz plesne terapije. Nekateri pumovci so bili posebej navdušeni nad masažami.

Vloga mentorja PUM

Po mnenju mladih udeležencev v programu PUM so mentorji najpomembnejši dejavnik, zaradi katerega začnejo spreminjati svoje poglede in na koncu uspejo doseči posamezne zaželjene rezultate.

Iz opisa nalog (Kotnik, 2002: 16–17), ki sodijo v sklop dela mentorjev PUM-a, je razvidno, da jih je veliko, da so raznolike in zahtevne. Na področju vodenja je mentor soodgovoren za skladno delovanje mentorske skupine. Vodi učno skupino in delo v posameznih projektih ter interesnih dejavnostih. Skrbeti mora za dodatno financiranje; iskati sponzorska sredstva in se prijavljati na projekte.⁴ Mentor skrbi za promocijo, išče partnerje za sodelovanje in opravlja administrativno-tehnična dela. Mentor PUM-a opravlja intelektualno zahtevno delo, kjer so psihofizične zahteve in obremenitve povečane. Potrebno je nenehno izpopolnjevanje, za kar pa pogosto ni časa in tudi ne pravega posluha s strani izvajalskih organizacij.

Idealni mentor naj bi bil ustvarjalen, demokratičen, zanimiv, občutljiv, sprejemljiv, poln zamisli, odprt, dober član tima, potrpežljiv in pripravljen učiti se. Sposoben naj bi bil postaviti jasna pravila ter strukturo dela in življenja v skupini. Mentor v PUM-u je praktik, dokaj svoboden pri svojem delu, saj kurikulum ne

⁴ To naj bi bilo sicer delo vodje mentorjev, a so dolžnosti v mentorski skupini odvisne od razporeditve del v izvajalski organizaciji, kjer je vodja mentorjev velikokrat zadolžen še za druga področja dela, ki ne sodijo v program PUM.

predvideva obravnave točno določenih učnih snovi. Po drugi strani pa precej prepuščen sam sebi in svojim odločitvam, ki nastajajo ob posameznih situacijah v pumovskem druženju. Pogosto občuti razpetost med zahtevami oblikovalcev programa, pričakovani izvajalske organizacije na eni ter mladih udeležencev na drugi strani.

Mentor ima večinoma visoko izobrazbo, njegovo izhodiščno teoretično znanje in učne metode pa so individualni. Pomembnejši od izobrazbe so za dobrega mentorja življenjski nazori, vrednote in vsakdanje navade. Tesno sodeluje z mladimi, zato bolj kot učitelj v šoli deluje s svojim zgledom. Ko se mladim približa na čustveni ravni in s toplim pristnim odnosom, prejšnje težave pri motivaciji in disciplini izginejo. Mentor mora imeti kvalitete svetovalca: znati mora aktivno poslušati in delati v skupini, biti mora čustveno stabilen, dobro mora obvladovati stres in imeti zadostno motivacijo za iskanje vedno novih neformalnih oblik učenja. Idealni mentor PUM-a je samoreflektirana oseba, ki išče izpolnitev v različnih izkušnjah in si življenjskih ciljev ne določa po zunanjih kriterijih uspešnosti.

Mentorji se občasno srečujejo na izobraževalnih in evalvacijskih srečanjih mentorskih skupin, kjer naj bi bili deležni strokovnega izpopolnjevanja. Ponavadi so to tri do štiri srečanja letno. Za posamične mentorske skupine pa snovatelji programa priporočajo redna supervizijska srečanja (strokovnih izpopolnjevanj in evalvacij je odločno premalo, supervizija pa kot strokovna podpora na žalost ne deluje).

Andragoški center Slovenije je med letoma 1998 in 2000 strokovno izobrazil 41 mentorjev in mentorice, a vsi ne delajo na področju, za katerega so si pridobili dodatne kvalifikacije. Vzroki za to so različni:

- Organizacije, ki izvajajo program PUM, želijo zagotoviti ustrezne kadrovske pogoje. Za skupino mladih, ki šteje 18 do 24 članov, so potrebni trije mentorji in vodja mentorske skupine. Kasneje se pogosto zgodi, da zaradi tržne naravnosti usposobljene mentorje zaposlijo na drugih delovnih mestih.
- Program PUM spada med socialne programe in ni tržno usmerjen, zato se kljub sofinanciranju s strani države srečuje s finančnimi težavami.

- Status in delovno mesto mentorja sta nedorečena in nestabilna, zato si mentorji velikokrat iščejo nova delovna mesta.⁵
- Status mladih, ki so vključeni v program, ni dorečen (težave imajo že samo pri nakupu mesečne avtobusne vozovnice ...).
- Predstave kandidatov (bodočih mentorjev) o tem, kako bo potekalo njihovo delo v prihodnosti, so pogosto nerealne (kako delovati v mentorski skupini in skupini mladih, da bi dosegli potrebne in željene rezultate, kako istočasno zadovoljiti pričakovanja izvajalske organizacije in Andragoškega centra Slovenije, ki je izdelal program itd.).
- Motivi tistih, ki se zanimajo za delo v programu PUM, so različni; nekateri želijo pridobiti določena znanja in gredo po izobraževanju v službo drugam (Kotnik, 2002: 52–65).

Raziskava o mentorjih PUM-a

Raziskavo je v letu 2001 pripravila in izvedla mentorica PUM-a Damjana Kotnik iz Slovenj Gradca, in sicer s pomočjo ankete, ki jo je poslala mentorjem PUM-a. V raziskavi so sodelovali mentorji iz vseh izvajalskih organizacij po Sloveniji (26 aktivno zaposlenih mentorjev/mentorice, dve sta bili takrat na porodniškem dopustu).

Raziskava je potekala pisno. V anketi je bilo zastavljenih šest vprašanj z možnostjo več odgovorov oziroma možnostjo, da se napiše drug odgovor.

Kotnikova je postavila dve hipotezi:

1. Kandidati za mentorje pred vključitvijo v program strokovnega izpopolnjevanja za mentorja PUM nimajo dovolj izkušenj o tem, kako program v praksi poteka oziroma ga slabo poznajo.
2. Vsak bodoči mentor bi moral nekaj časa delati v programu PUM in se šele nato strokovno izpopolnjevati (Kotnik, 2002: 52).

Rezultati ankete so bili naslednji:

- Večina mentorjev se je odločila za to delo predvsem zaradi svojih predhodnih izkušenj oziroma zato, ker se jim to delo zdi zanimivo

⁵ V moji mentorski skupini so npr. od petih mentorjev trije odšli na druga delovna mesta.

in privlačno, čeprav ne gre zanemariti dejstva, da je slaba tretjina med ostalim obkrožila tudi odgovor, da so bili brez službe in so videli v PUM-u možnost zaposlitve.

- Vprašanje, ki ocenjuje zadovoljstvo z zaposlitvijo in občutkom varnosti, prikazuje naslednje rezultate: 27 % anketiranih bi še naprej delalo kot mentor/mentorica PUM-a, ker jih delo veseli in jim prinaša zadovoljstvo, 31 % bi sprejelo ponudbo za službo na drugem delovnem mestu. Vzroki so: nizke plače (čeprav naj bi bile teoretično sicer enakovredne dohodkom srednješolskih učiteljev), naporno in stresno delo, slabi pogoji dela (tako finančni kot materialni), omejenost pri ustvarjalnosti in razvoju idej, slabe možnosti napredovanja ter nestabilnost delovnega razmerja. Veliko (42 %) se jih ni opredelilo, saj ne razmišljajo o možnostih druge zaposlitve, obenem pa zaradi negativnih plati dela ne vedo, kako in kaj. Navajajo pa, da bi sprejeli le boljšo zaposlitev.
- Na vprašanje, če zaključeno strokovno izpopolnjevanje za mentorje zagotavlja, da lahko vsakdo po usposabljanju dobro opravlja svoje delo, je slaba polovica vprašanih odgovorila, da le delno (potrebne so namreč konkretne izkušnje, brez ustreznih osebnih kvalitete je izpopolnjevanje prešibka osnova, obenem pa sta potrebna stalno izpopolnjevanje znanja in občutek za delo s specifično populacijo mladih). Polovica anketiranih meni, da samo strokovno izpopolnjevanje ni porok za dobro delo mentorja. V svojih opombah menijo, da je »prevelik razkorak med teoretičnim izobraževanjem in dejanskim praktičnim delom v PUM-u; potrebnega je bistveno več znanja, kot si nekateri mislijo; izpopolnjevanje za mentorja še »ne rodi dobrega mentorja«, če sam ni za to ustvarjen; ne vključuje prepotrebne praktičnega dela v organizacijah, ki izvajajo PUM; tri mesece strokovnega izpopolnjevanja je premalo za osvojitve številnih znanj, ki žal ne vključujejo nobenega stika s specifično skupino mladih v PUM-u«.
- Odgovori na vprašanje o mentorskem timu nakazujejo, da je vloga mentorskega tima bistvena za kvalitetno delo in dobro počutje mentorjev. Večina bi se pri iskanju novega mentorja odločila na podlagi poznanstva in dobrega sodelovanja (nihče si ne želi sprejeti novih sodelavcev, ki jih ne pozna). Obenem pa je iz rezultatov ankete razvidno, da ima za uspešen obstoj in razvoj programa PUM odločilno vlogo direktor izvajalske organizacije. V veliki meri sta od njega odvisna zadovoljstvo in dobro počutje

tako mentorjev kot udeležencev programa PUM.

- Rezultati ankete pritrjujejo hipotezo, da mentorji niso imeli dovolj izkušenj o tem, kako poteka program PUM v praksi, ker so se mnogi odločali na podlagi privlačnih in zanimivih del z mladimi, ki so jih opravljali do tedaj. V nadaljevanju vprašani menijo, da lahko mentor po zaključenem strokovnem izpopolnjevanju dobro opravlja delo mentorja PUM le, če ima konkretne predhodne izkušnje in je strokovno izpopolnjevanje le nadgradnja znanja in izkušenj.
- 65 % vprašanih meni, da bi bile potrebne predhodne konkretne izkušnje v PUM-u še pred začetkom strokovnega izpopolnjevanja, saj bi tako kandidati dobili realen vpogled v delo PUM-a.

Kotnikova je ugotovila, da mentorji nimajo urejenega "statusa". Njihovi problemi so večplastni. Delovna razmerja mentorjev so dokaj negotova, posamezne izvajalske organizacije, v katerih so zaposleni, jih različno obravnavajo. Mentorji nimajo možnosti napredovanja, ne priznavajo se jim pedagoške ure itd.

Raziskava je pritrčila tezi, da kandidati za mentorje nimajo dovolj predhodnega znanja, informacij in potrebnih praktičnih izkušenj ter ne vedo, kako program v praksi deluje, saj se drugače nekateri ne bi odločili za izpopolnjevanje. Izkazalo se je, da bi se morali vsi bodoči kandidati za mentorje vsaj za nekaj časa preizkusiti v programu PUM, šele nato pa pristopiti k izpopolnjevanju (Kotnik, 2002: 52–65).

Zaključno razmišljanje

Pri delu v programu PUM sem se kot mentorica pogosto počutila nemočno. Zdelo se mi je, da ničesar ni možno spremeniti, dokler med mentorji, izvajalskimi organizacijami in snovalci programa ne pride do pretoka informacij in pogovorov. Šele na podlagi skupne evalvacije preteklih izkušenj bi lahko uspešno načrtovali prihodnje usmeritve.

V kurikulumu PUM-a so zastavljeni projekti, ki naj bi jih izvajali mladi udeleženci. Pogosto pa se v praksi dogaja, da morajo projekte v precejšnji meri "realizirati" mentorji. Dejstvo je, da snovalci programa potrebujejo promocijo za program, da ta sploh

lahko obstaja.⁶ Konkretni dokazi o uspešnosti programa so npr. gledališke predstave, interni časopisi, likovne razstave⁷ itd., kar naj bi bilo predstavljeno tudi v medijih. Po drugi strani pa izvajalske organizacije dostikrat preveč skrbijo za svojo promocijo in s tem za uspešnost programa (čimveč projektov, po možnosti odmevnih) ter nekatere med njimi tudi "varčujejo" pri številu mentorjev.

Morda bi bilo bolj smiselno usmeriti več energije v konkretno reševanje stisk mladih, ki se programa udeležujejo. Pri tem imam v mislih terapevtsko in ustvarjalno usmerjene delavnice, kjer pa mentorji za izvedbo programa potrebujejo več zunanje strokovne pomoči.

Po novih smernicah gre program PUM tudi v smer pridobivanja certifikatov poklicnih kvalifikacij. Certifikatni sistem in možnost pridobivanja poklicnih kvalifikacij omogočata, da nekatera znanja, ki si jih pumovci pridobijo v času, ko so vključeni v program PUM, tudi potrdijo v postopkih, kakor jih predvideva certifikatni sistem. Prej to ni bilo mogoče. Mentorji morajo biti zato seznanjeni s katalogi znanja, postopki ugotavljanja in potrjevanja znanja. PUM postaja zato morda aktualen tudi s tega vidika, čeprav je to obenem za obremenjene mentorje še dodatna "papirnata" zadolžitev.

Da bi program PUM ostal perspektiven program tudi v prihodnosti, bi morali spodbujati večje sodelovanje in izmenjavo izkušenj med mentorji po Sloveniji. Nujno potrebni bi bili supervizija in kontinuirano koordinirano delo s podpornimi institucijami.

Program PUM deluje preko ljudskih univerz oziroma privatnih in javnih izobraževalnih zavodov; od vsake posamezne institucije je v veliki meri odvisna uspešnost programa. Morda bi bilo v prihodnje dobro razmisliti, ali ne bi bilo bolj smiselno delovanje programa PUM pod okriljem bolj socialno-izobraževalno usmerjene institucije, ki bi bila mentorjem z redno supervizijsko prakso in timskim delom v večjo oporo pri strokovnem delu.

⁶ To je neskončna veriga potrjevanja dokazov o uspešnosti programa.

⁷ Glede na moje izkušnje je vložek dela mentorjev v sorazmerju z aktivnostjo mladih udeležencev prevelik.

Literatura

Erjavec, M., Žebovec, I. (et al.). (1999). *Mladi, ulica, prihodnost - sodobne oblike revščine*. Zbornik predavanj. Mednarodni seminar. Ljubljana: Salve.

Goleman, D. (1997). *Čustvena inteligenca. Zakaj je lahko pomembnejša od IQ*. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga.

Knaflič, L. (2001). *Psihosocialna podoba mladih v programu PUM*. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.

Kotnik, D., Ferjan, M. (2002). *Projektno učenje za mlade*. Diplomsko delo. Kranj: Univerza v Mariboru – Fakulteta za organizacijske vede.

Milošević, R. (2001). *PUM populacija*. Neobjavljen zapis. Koper.

Vogelnic, M. (2003). Ples in gib kot oblika umetnostne terapije. *Časopis za kritiko znanosti, letnik XXXI, št. 212*, str. 201-212.

Strokovni članek, prejet januarja 2005.